

MOLNÁR CSIKÓS László

Újvidéki Egyetem, Bölcsészettudományi Kar
Magyar Nyelv és Irodalom Tanszék
Újvidék, Szerbia
mcsikos@gmail.com

A VAJDASÁGI MAGYAR HELYSÉGNEVEK HIVATALOS HASZNÁLATÁNAK PROBLÉMÁI

Problems of the official use of Hungarian place
names in Vojvodina

Problemi sa zvaničnom upotrebom mađarskih
toponima u Vojvodini

Húsz évvel ezelőtt a szövetségi kisebbségi törvény és a nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használatára vonatkozó tartományi határozat adott közvetlen ösztönzést a vajdasági magyar helységnevek hivatalos státusának rendezéséhez. A Magyar Nemzeti Tanács nyelvhasználati bizottsága 2003-ban több ülésén is foglalkozott azoknak a községeknek a magyar helységneveivel, amelyekben a magyar nyelv is hivatalos. 2004-ben az olyan községek településeinek a névanyagát tárgyalta, ahol nincsen hivatalos használatban a magyar nyelv. A nevek kodifikálása a tartományi hivatalos lapban való közzététellel történt. A problematikus neveknek egy része eltér azoktól, amelyeket a magyarországi Földrajzinév-bizottság támogat, más részük nem szerepel a köztudatban, illetve teljesen különbözik a többségi nemzet által preferált névtől, és olyan is akad, amely téves alakban került a jegyzékbe. Az újonnan kihelyezett névtáblák közül némelyeket megrongáltak a név szokatlansága miatt, vagy azért, mert a településnek elenyésző számú a magyar lakossága. *Kulcsszavak:* magyar helységnév, hivatalos nyelvhasználat, problematikus név, névtáblák megrongálása

Korlátozott hivatalos használat

A két világháború közötti időszakban nemhogy hivatalosan nem használhatták helységneveiket a vajdasági magyarok, hanem még nyilvánosan (pl. újságban) sem. Egyedül arra volt lehetőség, hogy fonetikusán átírják a szerb

hivatalos nevet (pl. Mól, Pancsevó, Petrovgrad, Rigyica, Szentá, Szombor, Szrbobrán, Szubotica, Sztára Kanyizsa, Szvilovejó stb.). A második világháború után fokozatosan enyhült a kisebbségi nevek használata iránti szigor, a zömmel magyarul teleptlések neve magyarul is megjelenhetett az újságban, ha nem nagyon tért el a szerb megnevezéstől (pl. Kanizsa, Palics, Szaján, Topolya, Zenta stb.) (Marković 1966).

A kisebbségi jogok tekintetében kedvező, 1974. évi jugoszláv alkotmány szellemében több vajdasági község is hivatalos szintre emelt magyar teleptlésneveket, de nem volt meg a megfelelő politikai akarat ahhoz, hogy külön törvényt hozzanak a helységnevek használatának szabályozására (Jugoszlávia alkotmánya 1974; Beretka 2019).

Egyes vajdasági helységnevek magyar alakját önkormányzati alapszabályban rögzítették, ezzel korlátozottan hivatalossá váltak, mint például Zenta, Mohol, Topolya, Kishegyes stb. Azonos alakúak is voltak köztük, vagyis a magyar és a szerb név nem különbözött egymástól: Ada, Orom, Torda, Bajmok stb. A Horgos és a Tornynos név csak a magyar és a szerb írás eltérő betűjelei miatt tér el a szerb Horgoštól és Tornjoštól (s – š, ny – nj) (Molnár Csikós 2005).

Vajdasági helységnevérendezés

A vajdasági magyar helységnevek hivatalos státusának rendezéséhez húsz évvel ezelőtt közvetlen ösztönzést adott a szövetségi kisebbségi törvény, illetve a nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának hivatalos használatára vonatkozó tartományi határozat (Kisebbségi törvény 2002; Határozat 2003a).

A Magyar Nemzeti Tanács Nyelvhasználati Bizottsága 2002–2003-ban több ülésén is foglalkozott a Vajdaság Autonóm Tartomány azon községeinek magyar helységneveivel, amelyekben a magyar nyelv is hivatalos. Huszonnyolc ilyen község van, a hozzájuk tartozó teleptlések zömének, 266-nak a magyar nevét is meghatározta az MNT (Molnár Csikós 2005).

A Nyelvhasználati Bizottságnak a szerző is tagja volt, úgyhogy lehetőséget kapott arra, hogy kifejtse véleményét azokról a helységnevekről, amelyek hivatalos státust kaphatnának.

A Magyar Nemzeti Tanács a Nyelvhasználati Bizottság javaslatától és elveitől eltérve néhány olyan teleptlésnevet is hivatalos használatúvá tett, amelyeknek nincs élő hagyományuk a vajdasági magyar lakosság körében: pl. Kevevára (Kovin), Bácskossuthfalva (Stara Moravica), Bácsfeketehegy (Feketić) stb. Ezek a nevek viszont a helységnevérendezés idején (1898–1912) hivatalosak lettek (Mező 1982; Helységnevtár [HNT] 1913).

Ezenkívül olyan települések is kaptak magyar nevet, amelyeknek elenyésző számú a magyar lakosságuk: Cserépalja (Crepaja – Antalfalva község), Mélykastély (Kuštilj – Versec község) stb. Ez a szerb lakosság nemtetszését váltotta ki, ez olykor egy-egy kifogásolt feliratú névtábla megrongálásában jutott kifejezésre.

A bizottság 2004. évi ülésén az olyan községek magyar településeinek a névanyagát tárgyalta, ahol községi szinten nincs hivatalos használatban a magyar nyelv, pl. Szilágyi (Svilojevo – Apatin község).

A felújított történeti nevek, pl. Nyárád (Neradin), a bizottság javaslata szerint nem kerülnek hivatalos használatba, csupán nyilvános használatúak lesznek.

Kodifikálás és reagálás

A bizottság egyenként megvitatta a névjavaslatokat, és megvizsgálta, hogy közhasználatban vannak-e. Az MNT ezt azonban nem mindig vette figyelembe, úgyhogy kevésbé ismert neveket is felvett a jegyzékre. A nevek kodifikálása a tartományi hivatalos lapban való közzététellel történt (Határozat 2003b).

A vajdasági standardizálásnak Magyarországon is volt visszhangja, a Kormány mellett működő Földrajzinév-bizottság (FNB) foglalkozott vele 2005-ben. Javaslataik a vajdasági magyar helységneveknek a magyar nyelvű sajtóban, a földrajzi és a térképészeti kiadványokban használandó elnevezésére irányultak (Földrajzinév-bizottság). A Földrajzinév-bizottság egyik tagja, Lelkes György elismerően szólt az MNT Nyelvhasználati Bizottságának a tevékenységéről, egyúttal pedig észrevételeket fűzött a bizottság munkájához. Az észrevételek részben elvi jellegűek, részben pedig konkrét megoldásokhoz fűződtek (Lelkes 2005). Reagálásuk a szerbiai hivatalos használatot közvetlenül nem befolyásolta, ezt ugyanis a szerbiai hatóságoknak van joguk meghatározni.

Névazonosságok

A vajdasági települések zömében az MNT és az FNB névajánlata azonos a monarchiabeli hivatalos helységnévrendezés utáni névvel. Pl. Bačka Topola – Topolya, Bačko Gradište – Bácsföldvár, Banatsko Novo Selo – Révaújfalu, Čantavir – Csantavér, Debeljača – Torontálvásárhely, Jazovo – Hódegyháza, Mali Idoš – Kishegyes, Ostojićevo – Tizsaszentmiklós, Šajkaš – Sajkásszentiván, Telečka – Bácsgyulafalva stb.

Néhány olyan esetben is azonos az MNT és az FNB névajánlata, amikor a településnek nem volt korábban megállapított hivatalos magyar neve: Gornji Breg – Felsőhegy, Male Pijace – Kispiac, Sterijino – Valkaisor, Totovo Selo – Tóthfalva (Földrajzinév-bizottság).

Problematikus nevek

A problematikus neveknek egy része eltér azoktól, amelyeket a magyarországi Földrajzinév-bizottság támogat, más részük nem szerepel a köztudatban, illetve teljesen különbözik a többségi nemzet által elfogadható névtől, és olyan is akad, amely téves alakban került a jegyzékbe.

Néveltérések

Az FNB olykor teljesen más nevet ajánl, mint amilyent az MNT megállapított. Például Begejci – Torák (MNT) – Béगतárnok (FNB), Rusko Selo – Kisorosz (MNT) – Torontáloroszi (FNB).

Előfordul, hogy az MNT által megállapított név azonos az FNB által javasolt névvel, de eltér a magyar hatóságok által korábban, az első világháború előtt vagy a második világháború idején adott névtől, például Srpski Krstur – Szerbkeresztúr (MNT, FNB) – Ókeresztúr (HNT).

Néhány település magyar nevét az MNT nem határozta meg, az FNB-nek viszont van névjavaslat: Mišićevo – Vámtelek (FNB), Radičević – Bélajárás (FNB), Vršački ritovi – Versecrét (FNB).

Több esetben az FNB-nek nincs javaslata, az MNT viszont meghatározta a hivatalos magyar nevet, például Čerević – Cserőg (MNT), Grgeteg – Gergeteg (MNT), Morović – Marót (MNT), Rakovac – Dombó (MNT), Stajićevo – Óécska (MNT), Vrdnik – Rednek (MNT), Velika Remeta – Nagyremete (MNT).

Az időközben összevont helységek többségében az MNT által megállapított név azonos a helységnévrendezés utáni monarchiabeli hivatalos névnek megkülönböztető előtag nélküli változatával és az FNB által javasolt névvel: Elemir – Elemér (MNT, FNB) – Alsóelemér, Felsőelemér (HNT), Vrbas – Verbász (MNT, FNB) – Óverbász, Újverbász (HNT) stb. (Földrajzinév-bizottság).

„A határon túli hivatalos vagy félhivatalos magyar nevek jelentős számban eltérnek az anyaországban ismerttől, mert praktikussági vagy politikai okok miatt elhagyják a megkülönböztető előtagot. Ezzel megsértik azt a száz évvel ezelőtt kialakított, azóta többé-kevésbé következetesen alkalmazott alapelvet, hogy a Kárpát-medencében minden településnek csak egy hivatalos neve lehet, és ezt a nevet csak egy település használhatja. Szlovákia, Ukrajna, Románia és Szerbia egyes településeinek van hivatalos magyar neve, amely több esetben nem egyezik meg a korábbi hivatalos magyar névvel, mert a név jelzőjét elhagyták vagy kicserélték” (Perger 2013, 78).

Névelírás, névtévesztés

Elírás történt a Palánka községben levő Despotovo és a Pancsova községben levő Banatsko Novo Selo magyar nevének esetében, ugyanis a forrásokban egységesen Űrszentiván és nem Úriszentiván, illetve Révaújfalu, nem pedig Révújfalu szerepel (Helységnévtár 1913; Marković 1966; Mező 1982).

Az Óécska név nem felel meg Stajičevónak, ez ugyanis a húszas években létesült telepes falu. Annak idején az MNT Nyelvhasználati Bizottságában elkerülték a figyelmünket azok az ellentmondások, amelyek a szerb Stajičevo és a magyar Óécska név megfeleltetése ellen szólnak.

Erre a problémára Sasi Attila térképész (Lechner Nonprofit Kft., Geoinformatikai Osztály) hívta fel a figyelmemet 2021. június 1-jén írott levelében.

Mai ismereteink szerint a két megnevezés egymástól különböző településekre vonatkozik. A 19. században Écskának románok által lakott részét Oláh-Écskának vagy Román-Écskának hívták. Az Óécska név 1881-től bukkan fel. A helységnévrendezés idején a hatóság Ecsehidára változtatta Óécska nevét. A helybeliek tiltakoztak a középkori név felújítása ellen, ezt nyomatékosítva 1911-ben küldöttség kereste fel a belügyminisztert, és 1912-ben vissza is kapták az Óécska nevet. A németeket viszont nem zavarta, hogy 1881-ben a hatóság Écskára változtatta a Német-Écskát. Az impériumváltáskor szerbre fordítva mind az Óécska (Stara Ečka), mind az Écska (Ečka) név megmaradt. 1945-ben Ečka (Écska) néven egyesítették a két települést (Mező 1982).

Stajičevo 1922 és 1925 között létesült Écska határában Sava Stajič szerb eleméri plébános kezdeményezésére a környékbeli falvak szegény sorsú szerb lakosai számára. A falut négyzet alakúra tervezték és építették, öt kelet–nyugat irányú utcával és egy keresztutcával. Mindegyik utca derékszögben keresztezi egymást, és nyolc azonos negyedet alkot. A házak építésére szolgáló telkek kiosztása és az építkezés megkezdésének engedélyezése 1922. július 26-án történt. 1925-ig mintegy 200 ház épült körülbelül 1000 szerb nemzetiségű, ortodox vallású telepes számára. A falu neve alapítója, Sava Stajič után Stajičevo lett (Stajičevo, Wikipédia). Szerintem magyarul talán Stajič-falvának lehetne nevezni.

Gyalay szerint Stajičevo Óécska része (Gyalay 1997), de nem azonos vele. Az *Új Idők Lexikona* 1941-ben Óécskával azonosítja Stajičevót (Új Idők Lexikona). Milica Marković adatai ezt az azonosítást nem támasztják alá (Marković 1966).

Névtáblák megrongálása

Ahol a Nyelvhasználati Bizottság határozatának a hivatalos lapban való közzététele után írták ki először kisebbségi nyelven a település nevét, megtörtént, hogy összefirkálták, lefestették a nevet, vagy megrongálták a táblát. Néhány esetben előfordult, hogy az újonnan kitett táblán ismeretlen személyek a magyar nevet lefestették, összefirkálták. Ez történt például Tiszaszentmiklóson (Ostojicevo). Szenttamáson (Srbobran) az ottani polgármester Srbobran – Srbobrán feliratú táblát állíttatott a település bejáratához, nem fogadva el a hivatalosnak minősített Szenttamás névalakot (azzal az indoklással, hogy a helybelieket „a fasizmusra emlékezteti”). A közvélemény és a nyilvánosság nyomására azonban ezt a táblát utóbb mégis a Srbobran – Szenttamás feliratú táblára cserélték ki (Molnár Csikós 2005).

Ilyen jelenségre napjainkban is sor kerül. Az újabb névtáblák közül főleg azokat rongálták meg, amelyeken a magyar név teljesen különbözik a többségi nemzet által preferált névtől, illetve amelyek olyan település magyar nevét jelenítik meg, amelynek elenyésző számú magyar lakossága van. 2018 nyarán Nagybecskerek község több falvában is lefestették a helységnevtáblákon levő kisebbségi (magyar, szlovák, román) nyelvű feliratokat. Több újonnan kihe-lyezett helységnevtáblát rongáltak meg, Bocsár (Bočar), Lázárföld (Lazarevo), Óécska (Stajicevo) és Muzslya (Mužlja) tábláját festették le. Ezeken a szerb név csak cirill betűs alakban jelenik meg, a kisebbségi nyelvű névalakok viszont nehezen olvashatók.

A dél-bánáti Fehértemplom községben a szerben kívül mind a magyar, mind a román nyelv hivatalosnak számít, azonban sem a magyarok, sem a románok száma nem éri el a két százalékot. Fehértemplom (Bela Crkva) település névtábláján a cirill betűs és a latin betűs szerb névalakon kívül a magyar és a román nevét is feltüntették. Ismeretlen elkövetők az újonnan kitett táblán lefestették a magyar nyelvű, a román nyelvű és a latin betűs szerb feliratot, csupán a cirill betűs feliratot hagyták meg. Úgy látszik, az abszolút többségben levő szerb lakosság számára szokatlan a település nevének a korábbi gyakorlattól eltérően kisebbségi nyelveken, illetve latin betűs alakban való feltüntetése a névtáblán. Nem meglepő, hogy akadt köztük (néhány) olyan személy, aki nemtetszését kézzelfogható módon fejezte ki.

A vajdasági magyar helységnevtáblák használatát nemcsak az időnkénti rongálások nehezítik, hanem a digráfia is befolyásolja, amely olykor megjelenik a névtáblákon. Szerbiában ugyanis a szerb nyelvnek cirill és latin betűs írásmódja is van (az előbbi a hivatalos). Előfordul, hogy ugyanazt a nevet szerb

nyelven kétszer (cirill és latin betűkkel) is feltüntetik, kisebbségi nyelven pedig egyszer sem vagy csak a szerb cirill és latin betűs felirat után. A kisebbségi név szempontjából ez lealacsonyító, ezáltal hátrányos helyzetbe kerül, a második helyről a harmadikra teszik (Molnár Csikós 2021).

Irodalom

- Amíg Bácskában ki se rakják, addig Bánátban rongálják a magyar helységnévtáblákat. <http://delhir.info/2018/08/28/amig-bacskaban-ki-se-rakjak-addig-banatban-rongaljak-magyar-helysegnevtablakat/> (2019. febr. 26.)
- Beretka Katinka. 2019. Testvéries többnyelvűség, többnyelvű testvériség: a nemzeti-ségi nyelvhasználat jogi dimenziói és gyakorlati szinterei 1945 és 1989 között. In *A jugoszláviai magyarok eszme- és politikátörténete 1945–1989*, szerk. Losonczi Márk, Rácz Krisztina. Budapest: L'Harmattan.
- Földrajzinév-bizottság, a 2-110. ülés döntései. <https://kormany.hu/miniszterelnokseg/foldrajzinev-bizottsag> (2023. febr. 20.)
- Gyalay Mihály. 1997. *Magyar igazgatástörténeti helységnévtábla I.* Budapest: Egeler Kft.
- Határozat. 2003a. Határozat a nemzeti kisebbségek nyelvének és írásának Vajdaság Autonóm Tartomány területén való hivatalos használatával kapcsolatos egyes kérdések részletezéséről. *Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja* 59 (8): 165–167. (2003. máj. 22.)
- Határozat. 2003b. Határozat Vajdaság helységeinek magyar elnevezéséről. *Vajdaság Autonóm Tartomány Hivatalos Lapja* 59 (12): 249–256. (2003. aug. 27.)
- Helységnévtár. 1913. *A magyar szent korona országainak helységnévtára, 1913.* Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal. Budapest: Pesti Könyvnyomda-Részvénytársaság.
- Jugoszlávia alkotmánya. 1974. A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság Alkotmánya [Ustav Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije] *JSZSZK Hivatalos Lapja* 9.
- Kisebbségi törvény. 2002. Zakon o zaštitni prava i sloboda nacionalnih manjina [A kisebbségek jogainak és szabadságjogainak védelméről szóló törvény]. *Sl. list SRJ* 11.
- Lelkes György. 2005. A délvidéki hivatalos helységnevek – eredmények és gondok. *Hungarológiai Közlemények* 36 (2): 20–27.
- Marković, Milica. 1966. *Geografsko-istorijski imenik naselja Vojvodine – za period od 1853 do danas.* Novi Sad: Vojvođanski muzej.
- Mező András. 1982. *A magyar hivatalos helységnévtár.* Nyelvészeti tanulmányok 22. Budapest.
- Molnár Csikós László. 2005. Vajdasági helységnevek mai magyar hivatalos alakja. *Hungarológiai Közlemények* 36 (2): 28–35.

- Molnár Csikós László. 2021. Vajdasági helységnévtáblák – A vajdasági magyar helységnevek használata a Trianon utáni időszakban. In *Jelentés a magyar nyelvről 2016–2020: Öt év szavaival és kifejezéseivel*, szerk. Balázs Géza. 201–207. Budapest: Petőfi Kulturális Ügynökség.
- Perger Imre. 2013. A határon túli vasútállomások neve a vasúti utastájékoztatóban. *Névtani Értesítő* (35): 77–96.
- Sosem volt ilyen jó Szerbiában magyarnak lenni. Újabb helységnévtáblát gyaláztak meg. <https://delhir.info/2019/10/28/sosem-volt-ilyen-jo-szerbiaban-magyarnak-lenni-ujabb-helysegnevtablak-gyalaztak-meg/> (2019. nov. 14.)
- Stajicevo Wikipédia <https://sr.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%98%D0%B8%D1%9B%D0%B5%D0%B2%D0%BE> (2021. jún. 2.)
- Új Idők Lexikona*. 1941. 19–20. Nád–Pozdor. Budapest: Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Rt.

PROBLEMS OF THE OFFICIAL USE OF HUNGARIAN PLACE NAMES IN VOJVODINA

Twenty years ago the Federal Law on the Rights of National Minorities and the Decision of the Provincial Assembly on the official use of the languages and writings of national minorities in Vojvodina gave direct impetus to the settlement of the official status of Hungarian place names in Vojvodina. In 2003 the Language Committee of the National Council of the Hungarian Minority dealt in several meetings with the issue of place names of the settlements in which Hungarian is also an official language. In 2004, they discussed the nomenclature of settlements where the Hungarian language is not in official use. The proposal was enacted and published in the Provincial Official Gazette. There are some problematic names of which some differ from those recognized by the Hungarian Geographical Names Committee, of others there is no public knowledge or are completely different from the ones preferred by the majority nation, and there are even some which were entered into the list in a wrong form. Some of the newly put place name signs have been vandalized due to the strangeness of the name or because the settlement has only a small Hungarian population.

Keywords: place name, official language use, problematic name, vandalized place name sign

PROBLEMI SA ZVANIČNOM UPOTREBOM MAĐARSKIH TOPONIMA U VOJVODINI

Pre dvadesetak godina savezni zakon o manjinama i pokrajinska odluka o službenoj upotrebi jezika i pisma nacionalnih manjina dali su neposredni podsticaj za regulisanje zvaničnog statusa upotrebe vojvođanskih mađarskih toponima. Komisija za

upotrebu jezika Nacionalnog saveta Mađara se tokom 2003. godine u više navrata bavila nazivima onih opština u kojima je i mađarski jezik u službenoj upotrebi. O nazivima mesta gde mađarski nije u službenoj upotrebi raspravljalo se 2004. godine. Kodifikacija naziva obavljena je objavljivanjem u pokrajinskom Službenom listu. Jedan deo problematičnih imena razlikuje se od onih koje podržava Komisija za toponime u Mađarskoj, drugi deo nije prisutan u javnosti, odnosno, u potpunosti se razlikuje od imena koje preferira većinski narod, a postoje i oni nazivi koji su u spisku navedeni u pogrešnom obliku. Neke od nedavno postavljenih tabli sa nazivom naselja su oštećene, jedan deo zbog neuobičajenih toponima, a drugi deo zbog malog broja mađarskog žvlja.

Ključne reči: mađarski toponimi, službena upotreba jezika, problematični nazivi, oštećene table naseljenih mesta

A kézirat beérkezésének ideje: 2023. márc. 1.

Közlésre elfogadva: 2023. júl. 4.